

Trys dešimtmečiai: ekologinės katastrofos pėdsakais

Sutikdami Žemės dieną, kasmet prisimename 1989 m. tuometį Jonavos gamybinį susivienijimą „Azotas“ sudrebinusią avariją. Nuo nelaimės, sukretusios miestą ir visą kraštą, prabėgo trys dešimtmečiai. Šia proga Lietuvos Žaliųjų partijos Jonavos skyrius pakvietė į Viešąją biblioteką šio įvykio liudininkus, tyrėjus, paprašė visus garsiau parbilti apie ekologinės katastrofos priežastis ir pasekmes.

Prisiminimais dalijosi tie, kurie tiesiogiai matė avarijos eigą, dalyvavo jos likvidavime, bėgo per skystu amoniaku liepsnojančią dangą. „Tada buvau remonto-mechaninės gamybos viršininkas. Prisimenu, kovo 2-ąją nušvito gražus pavasario rytas. Niekas nesitikėjo nelaimės. Staiga apie 11 valandą girdžiu: „Bėda, bėda.“ Aš puoliau ant stogo. Žiūriu, nugriuvusi izo-terminė saugykla. Siaubingas dalykas. Tada pasakiau: „Visi traukitės, skubėkite namo.“ Kas nepasitraukė, lipo ant stogų, lindo į sleptuvės. Be dujokaukės nuėjau prie saugyklos ir supratau, kokio masto nelaimė. Dabar technologijos kitokios,

viskas saugiau, bet žmogiškasis faktorius vis tiek liko. Tad neužmirškime ant laurų, būkime kasdien budrūs“, – dalijosi skaudžiais įspūdžiais ilgametis bendrovės direktorius Jonas Sirvydis.

Anot to meto Valstybinio gamtos apsaugos komiteto laboratorijos viršininkės Vidos Juditos Šukytės, saugyklose buvo apie 7000 t amoniako, tad būtų dar baisiau, jei vadovai nerastų išėties sustabdyti cheminę emisiją. Laimėi, vėjas baltąjį šleifą nubloškė ne Jonavos ar Ruklos, o Žemimų, Bukonių, Šėtos, Vėprių, Siesikų link, o po kelių dienų jis visai išsisklaidė.

Nukelta į 4 psl.

4 psl. 2019 m. kovo 23 d.

Trys dešimtmečiai: ekologinės katastrofos pėdsakais

Atkelta iš 1 psl.

Valstybinio gamtos apsaugos komiteto pirmininko pavaduotoju dirbęs Rapolas Liuzinas patikino, kad anuomet Lietuvoje dūžė penkios gamyklos su padidintu poveikiu aplinkai. Nors žmonės avarijos valandomis atrodė ganėtinai susitelkę, gaila, septyni žuvo. Pagirtinai sukosi gaisrininkai. Visi ir dabar turėtų žinoti, kaip elgtis tokiais atvejais. Avarijos štabo narys Ignas Stankovičius prisiminė, kaip anuomet ieškota išėties norint sustabdyti pražūtingą cheminę reakciją. Sėdė į AN lėktuvą, štabo nariai žymėjo, kur nusidriekia nuodų šleifas. Maskvos pasiuntiniai vis klausinėjo, ar tai ne diversija. Kai po kelių dienų ėmė lyti, užspildė nuodų surinkimo tvenkiniai. „Leiskite teršalus į upę“, – nurodė Maskvos atstovai. Juos atitinkamai apšaukė ir įvykį apžiūrėti atskridęs LKP CK sekretorius Algirdas Brazauskas. „Draudžiu tai daryti!“, – atsakė I. Stankovičius. Kaip parodė tolesni apskaičiavimai, jis buvo teisus. Išleidus teršalus į upę, Neris ir Nemunas numirtų iki Jurbarko. Vėliau esą švedų specialistai stebėjosi: kaip čia taip mikliai likvidavote savo avariją. Beliko išsiaiškinti izoterminės saugyklos griūties priežastis. O jos, anot I. Stankovičiaus, gatėjo būti paprastos: statinio dugnas pastatytas ant nelygių blokelių.

„Mano nuomone, nusikalto ir to meto partijos rajono komitetas, nesiimdamas laiku žygių evakuoti miestelių. Tik vakare, kai pasisuko vėjas, miestas ištuštėjo. Gatvėse liko kariniai patruliai, kurie net neįsileidavo pravažiuojančiųjų. Ir, įsivaizduokite, nė vienos vagystės, nė vieno buto applėšimo“, – stebėjosi anuomet karbamido oche mechaniku trisdešimt Vytautas Venckūnas. Beje, po nurodymo skubiai traukėsi iš miesto „Žiguliukai“ užsikimšo ne tik dabartinė Jeronimo Ralio, bet ir Kauno gatvė, vedanti per Lapes į Kauną. Įmonėje užsilakė achemiečiai skubiai traukėsi palei upę namo, nes patekti į perpildytus autobusus nebuvo įmanoma. „Pas jus siautėjo amoniako cunamis“, – vėliau sakė avarijos priežastis tyrę specialistai. Keista, dviejų komisijų išvados nesutapo.

Vieni teigė, kad priežastis glūdi technologijoje, kiti aiškino, kad rusiškos konstrukcijos neatitiko vakarietišku agregatų, o apie japoniškus anuomet niekas dar nesvajavo. Per „Amerikos balsą“ avariją komentavo Valdas Adamkus perspėjo: „Jokių būdu nepilkite vandens.“ Jei nuolat į jį plūtom, nuostoliai būtų kur kas liūdnesci.

„Gaila, atvirai kalbant, nebuvome pasiruošę. Apsidairę su gamybos skyriaus viršininku Vidmantu Šidlausku supratome, kad net dujokaukių po ranka neturime. Dispečeriai išsilakstė, štabas įsikūrė dispečerinėje. Teko žmones nukėlinėti nuo stogų. Išgelbėjo mus vėjas. Jei ne jis, palankus Jonavai, 20 km atstumu būtų nelikę nė gyvos dvasios. Mano nuomonė tokia: kaltas projektas“, – svarstė tada vyr. inžinieriaus pavaduotoju gamybai dirbęs Algirdas Giedra.

„Kur Savivaldybės, kur „Achemos“ atstovai? Kodėl norima užmiršti tai, kas suardė dalies jonaviečių sveikatą, pakeitė ląstelių struktūrą? Katastrofos padariniai kankina ne vieną iki šiol, jie atsiliepia ir mūsų vaikuose. O ar suspėtume savo siauromis galvėmis sprukti už miesto, jei nelaimė pasikartotų?“ – iškart daugybę klausimų pateikė viena, deja, neprisistaciusi achemietė.

Buvęs Aplinkos apsaugos centro viršininkas Regimantas Jakubėnas ėmėsi ramintojo vaidmens. Šiuo metu, pasak jo, „Achema“ nėra tokia grėsminga ir tarši. Čia eksploatuojami nauji, aukščiausius pasaulinius saugumo standartus atitinkantys įrenginiai, nuolat vykdomi jų patikrinimai, o gamyba ir poveikis aplinkai atitinka visus Europos Sąjungoje nubrėžtus standartus.

Tylos minute pagerbė žuvusiųosius ir pasidaliję skaudžiais prisiminimais, kurie turėtų tapti pamoka dabartinei achemiečių kartai, renginio dalyviai dar nesisikirstė. Apžiūrėta čia pat eksponuojama Valerijaus Buklajevio fotografijų paroda, pavarūta to meto spauda, išlikę dokumentai.

Marius GLINSKAS
Gyčio RAMANAUSKO nuotr.